

Terugdenken: mensen hebben honger

Doelstelling

- De leerlingen denken bewust na over oorzaak-gevolgrelaties van honger hebben.

Materiaal

- Een bord of een flap
- Foto's van oorzaken van honger (achteraan deze fiche)

Vorbereiding

Verdeel het bord of de flap in vier kolommen.

Achtergrondinformatie

Volgens een VN-rapport van 2023 gaan ongeveer 733 miljoen mensen wereldwijd elke dag slapen met honger. Dat gaat over grote aantallen in bepaalde landen, waaronder bijvoorbeeld Soedan, Yemen en Afghanistan¹, maar ook in rijke landen zijn er mensen die in met honger kampen. In 2025 maakten in België maar liefst 204.791 mensen maandelijks gebruik van voedselhulp zoals een voedselbedeling². Er zijn verschillende oorzaken voor honger, zoals armoede, oorlog, klimaatverandering, ziektes en ongelijke toegang tot grond en water.

1. PRIKKEL

Werk je met het Westhoek Vredeshoeklied?

Maak de leerlingen attent op enkele zinnen van de tweede strofe.

Maar dat geldt niet voor iedereen, was dat maar waar.

Er is honger in de wereld, jawel, vandaag de dag.

Introduceer het thema met enkele vragen en informatie:

- Heb je soms honger?
- Lijkt 'honger' soms op 'zin om iets te eten'? Wat is het verschil?
- Wat voel je als je honger hebt? In je lichaam? Welke emoties ervaar je dan?
- Wat doe je als je honger hebt?
- Denk dat er veel honger is op de wereld?

In de wereld zijn er behoorlijk veel mensen (miljoenen) die elke dag te weinig eten en dus honger hebben. Hoe dat komt, gaan we samen onderzoeken.

2. STARTPUNT FORMULEREN

Schrijf 'mensen hebben honger' helemaal rechts, in het midden van de vierde kolom op het bord of op de flap als startpunt.

¹ Bron: Global Report on Food Crises 2025

² Bron: foodbanks.be

3. OORZAKEN BEDENKEN

Ga samen met de leerlingen op zoek naar mogelijke, hypothetische oorzaken voor het startpunt en noteer die in de derde kolom, links van het startpunt.

- **Hoe komt het dat mensen honger hebben?**
- **Waardoor zouden mensen honger hebben?**
- **Wat is een mogelijke oorzaak van honger in de wereld?**

Wanneer dat moeilijk verloopt, kan je de foto's uitdelen (op het einde van de fiche). Zorg dat elke leerlingen één foto heeft.

De foto's tonen droogte op het veld en planten die niet overleven zonder water; een overstroming (Rochefort, België); kinderen in oorlogsgebied (Gaza); mensen die water halen bij een waterpunt omdat ze zelf geen water hebben (Lalibela, Ethiopië); weinig geld om eten te kopen; en ongelijkheid qua grondgebied en voorzieningen (Kaapstad, Zuid-Afrika).

Trek pijlen van elke oorzaak naar het startpunt. Laat de leerlingen telkens verwoorden wat het verband is tussen de oorzaak en het gevolg en laat hen eventueel zelf de pijlen trekken op het bord. Schrijf titels bovenaan de kolommen die nu ingevuld zijn (het startpunt in kolom 4 is een "Gevolg", kolom 3 bevat "Oorzaak").

4. OORZAKEN VAN OORZAKEN BEDENKEN

Laat de leerlingen daarna één van de bedachte oorzaken in de derde kolom selecteren en ga op zoek naar de mogelijke oorzaken daarvan. Stimuleer hen om vanuit de nieuwe situatie (de oorzaak in kolom 3) te denken en niet vanuit het startpunt in kolom 4.

- **Als je naar dit gevolg kijkt, wat is daar dan een mogelijk gevolg van?**

Bijvoorbeeld:

- *de oorzaak van armoede kan zijn: ziekte, werkloosheid, hoge voedselprijzen, een psychische kwetsbaarheid ...*
- *de oorzaak van een overstroming kan zijn: hevige regen, breken van een dam, aanleggen van een dam*
- *de oorzaak van oorlog kan zijn: ruzie om grondstoffen, ruzie om grondgebied, haat voor een specifiek volk, afkeer voor de regering van het land, angst voor invloed van een regering, wens om meer macht ...*

Noteer de mogelijke oorzaken in de kolom 2. Trek opnieuw pijlen vanuit de oorzaken naar het gevolg en stel enkele van de volgende vragen:

- **Wat zijn de gevolgen? Wat zijn de oorzaken? Kloppen onze titels nog?**
- **Kan elk gevolg een oorzaak worden?**
- **Is elke oorzaak ook een gevolg?**

Pas de titels van de kolommen aan: kolom 3 wordt "Gevolg/oorzaak", kolom 2 "Oorzaak".

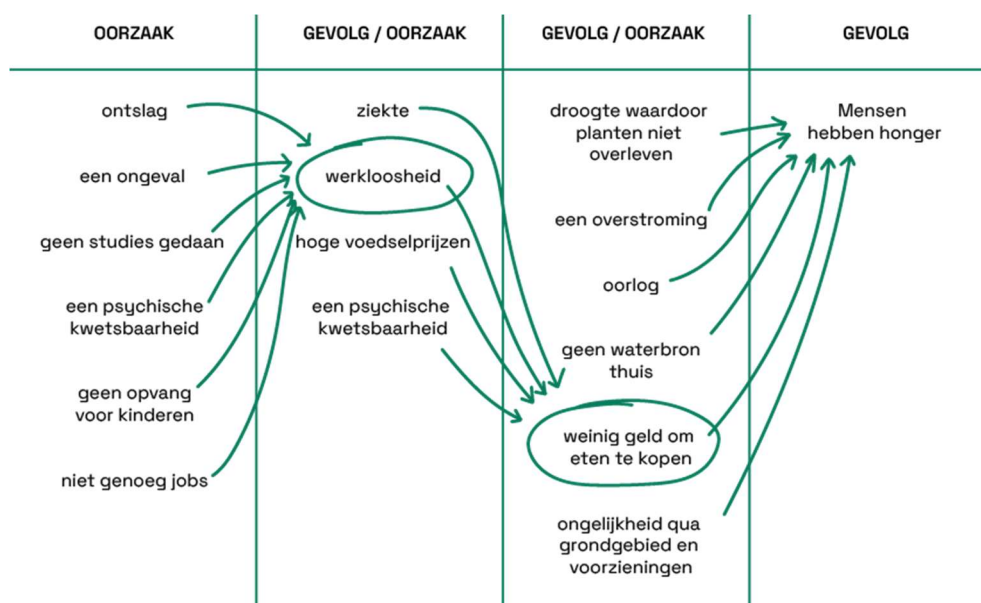
5. OORZAKEN VAN OORZAKEN BEDENKEN

Selecteer ten slotte opnieuw één van de oorzaken uit de kolom 2 en ga op zoek naar de mogelijke oorzaken hiervan. Noteer weer enkele oorzaken in de kolom 1 en trek pijlen van de oorzaken naar het gevolg. Wijzig opnieuw de titels.

Bijvoorbeeld:

- *de oorzaak van werkloosheid kan zijn: ontslag, een ongeval, geen studies gedaan, een psychische kwetsbaarheid ...*
- *de oorzaak van hevige regen kan zijn: klimaatopwarming, typisch voor het gebied, onweer of storm, intense hitte waardoor warme lucht stijgt ...*
- *de oorzaak van ruzie om grondstoffen kan zijn: afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, te weinig eigen grondstoffen, wens om macht via bezit, onzekerheid over waterschaarste ...*

Het schema zou er bijvoorbeeld zo kunnen uitzien, al hangt het resultaat natuurlijk volledig af van de stappen die de leerlingen zélf bedenken.

6. REFLECTEREN

Reflecteer over het eindresultaat en het denkproces van de leerlingen.

- **Wat hebben we onderzocht?** (De oorzaken van honger.)
- **Vond je het moeilijk om mogelijke oorzaken te bedenken? Waarom (niet)?**
- **Welke oorzaken of gevolgen vond je verrassend? Waarom?**
- **Wat heb je geleerd over de mogelijke oorzaken van ...?**
- **Waarom is het nuttig om na te denken over de oorzaken van een gebeurtenis?**
- **Kan je ook een kolom rechts van het startpunt maken? Stopt deze oefening ooit?**
- **Kunnen we nog oorzaken toevoegen? Kunnen we nog gevolgen toevoegen?**

Stel de leerlingen bij enkele oorzaken de vraag:

- **Als we iets aan deze oorzaak doen, welke gevolgen verdwijnen er dan?**

Door de dieperliggende oorzaken van een specifiek probleem in beeld te brengen, krijgen de leerlingen een veel vollediger beeld van de problematiek. De leerlingen kunnen zo inzien dat er zelden een rechtstreekse en eenduidige oorzaak is voor een gebeurtenis, maar dat verschillende oorzaken in verschillende mate bijdragen. Door de dieperliggende oorzaken achter een probleem bloot te leggen, kunnen de leerlingen bovendien hefboom punten voor verandering vinden en daartoe acties ondernemen. De leerlingen kunnen er zo voor kiezen om niet het probleem zelf, maar een oorzaak ervan aan te pakken.

Maak tijdens de reflectie gebruik van de visualisatie om de bevindingen te verduidelijken, door bijvoorbeeld pijlen te arcen of nieuwe pijlen te trekken.

TIP! Deze werkvorm kan je gemakkelijk naar moeilijkheidsgraad aanpassen. Je kan de leerlingen individueel of in groepjes oorzaken laten bedenken. Laat nadien elke leerling of groep hun schema voorstellen en bespreek klassikaal.

- **Welke gelijkenissen zien jullie tussen de schema's? Welke verschillen zijn er?**

Je kan de werkvorm Terugdenken eventueel ook uitbreiden door hetzelfde te doen voor de gevolgen van het startpunt op de rechterkant van het bord of de flap.

© Shutterstock

© Shutterstock

© Shutterstock

© Shutterstock

© Shutterstock

© Shutterstock